Book Reviews

- Jaap Kunst, A.M. Jones, *Studies in African Music*. Londen, Oxford University Press, New York Toronto Capetown, 1959; vol. I xii + 290 p.; 12 ill.; drawings; musical examples; vol. II viii + 238 p. scores.
 - B.J. Hoff, Ursy M. Lichtveld, *Suriname: Spiegel der vaderlandse koopliden, Een historisch leesboek*. Zwolse drukken en herdrukken voor de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden. Nr. 22. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1958., Jan Voorhoeve (eds.)
 - A. Teeuw, Hans Kähler, *Die Sichule-Sprache auf der Insel Simalur an der Westküste von Sumatra*. Afrika und Übersee Beiheft 27, Berlin 1955; 75 pp.
 - A. Teeuw, Hans Kähler, *Vergleichendes Wörter-Verzeichnis der Sichule-Sprache auf der Insel Simalur an der Westküste von Sumatra*. Veröffentlichungen des Seminars für Indonesische und Südseesprachen der Universität Hamburg. Band 1, Berlin 1959; III en 90 pp.
- In: *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 115 (1959), no: 4, Leiden, 390-400

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKING

A. M. Jones: STUDIES IN AFRICAN MUSIC.
Londen, Oxford University Press, New York Toronto
Capetown, 1959; vol. I xii + 290 p.; 12 ill.; drawings;
musical examples; vol. II viii + 238 p. scores.
Prijs: £ 7/7/-.

Het is algemeen bekend, dat de echte oude autochthone Afrikaanse muziek, gelijk vrijwel alle andere niet-Europese muziekvormen waar ook ter wereld, tegenwoordig in bedenkelijke mate wordt bedreigd door de Westerse muziek en dat wel in haar slechtste commerciële uitingen. Toen de grote ethno-musicoloog *Erich von Hornbostel* in 1928 zijn verhandeling „African Negro Music” het licht deed zien, schreef hij dan ook aan het slot van zijn beschouwingen: „It is to be feared that the modern efforts to protect culture are coming too late. As yet we hardly know what African music is. If we do not hasten to collect systematically and to record it by means of the phonograph, we shall not even learn what it was.”

Hoewel de culturele ontbinding der Afrikaanse volken sedert dien in versnelde mate is voortgeschreden, is *Von Hornbostel's* pessimisme gelukkig toch in sommige opzichten door de feiten gelogenstraft. Niet alleen, dat verschillende Franse en Engelse musicologen zich ernstig op de studie van de inheemse toonkunst zijn gaan toeleegen, daarbij geholpen door in 1928 nog niet te voorziene wetenschappelijke hulpmiddelen, maar ook brak allengs, naarmate het zelfbewustzijn der Afrikaanse volken toenam, bij de inheemse leiders en musici zowel als bij de Westerse onderzoekers het inzicht zich baan, dat de inheemse muziekcultuur behalve een wetenschappelijk belang, ook, ja in de eerste plaats, een sociologisch belang vertegenwoordigt.

Zo werden, men mag zeggen op het allerlaatste ogenblik dat dit nog mogelijk was, de uitingen van deze veelszins merkwaardige muziekcultuur op de klankband vastgelegd en bestudeerd: *André Schaeffner* in Frans West Afrika, *Klaus Wachsmann* in Uganda, *Percival R. Kirby* in Zuid-Afrika, *Hugh T. Tracey* in geheel Bantoe Afrika bezuiden de aequator, *Herbert Pepper* in Gabon en Frans Equatoriaal Afrika, *Olga Boone*, *J. F. Carrington* en *Jean Noël Maquet* in Belgisch Congo, *Bertil Söderberg* in het beneden-Congo-gebied, *J. H. Nketia* in Ghana, *Father A. M. Jones* in Noord-Rhodesia — om slechts de belangrijkste figuren te noemen — hebben de laatste decennia onze kennis van de Afrikaanse muziek enorm verrijkt en, voor zover dat nog nodig was, aangetoond, welk een sterke muzikale, vooral rhythmische, begaafdheid het Zwarte ras eigen is.

Afgezien van enkele verhandelingen, zoals *Stephen Chauvet's* oppervlakkige „Musique nègre” (1929), de aantrekkelijke, maar voor een niet-Duitser wel iets te poëtisch-philosophische studie van *Luitfried Marfurt*: „Musik in Afrika” (1957) en de recente knappe, maar beknopte verhandeling van *Alan P. Merriam* „African Music” in *William R. Bascom* en *Melville J. Herskovits' „Continuity and Change in African Cultures”* (1959), ontbrak tot nog toe een het ganse gebied omvattend en karakteriserend overzicht. Begrijpelijk, want van een brede, wetenschappelijk verantwoorde en werkelijk fundamentele publicatie zou pas sprake kunnen zijn, wanneer voldoende betrouwbare voorstudies en opnamen uit alle delen van Zwart Afrika het licht zouden hebben gezien.

Hoewel aan deze voorwaarde ook thans nog maar zeer ten dele is voldaan, heeft *Father Jones* nochtans de niet genoeg te waarderen moed gehad, een nieuwe poging tot samenvatting te geven in zijn zo juist verschenen jongste boek. Uit de titel van deze lijvige tweedelige publicatie: „Studies in African Music” blijkt, dat de schrijver er zich van bewust is, nog niet in de gelegenheid te zijn geweest, *het* definitieve, later slechts nog op detailpunten te corrigeren of aan te vullen werk te schrijven. Dit neemt evenwel niet weg, dat hier voor het eerst gepoogd is — en met onmiskenbaar succes — de grondslagen der Afrikaanse muziek, haar wezen en structuur, aan een zo uitvoerige en diepgaande beschouwing te onderwerpen.

De schrijver, op grond van zijn jarenlang verblijf in Afrika en zijn veelomvattende kennis sedert enige jaren als reader in de Afrikaanse muziek verbonden aan de „School of Oriental and African Studies” der Universiteit van Londen, was daartoe wel de aangewezen man en men kan niet anders zeggen dan dat schr. deze zich zelf opgelegde zware taak op bewonderenswaardige wijze heeft volbracht.

In de Inleiding tot dit aan betrouwbaar studiemateriaal zo overrijke boek waarschuwt hij de lezer, dat de lectuur verre van eenvoudig is. Inderdaad; de heldere wijze evenwel, waarop schr. zijn stof heeft behandeld, maakt het voor elkeen, mits hij slechts de nodige belangstelling en volharding kan opbrengen, mogelijk, de inhoud te begrijpen, zelfs al ware hij niet musicologisch geschoold. Het adagium, Duitse Witzblatt-professoren in de mond gelegd: „waarom eenvoudig, als het ook ingewikkeld kan?”, heeft schr. volmaakt omgekeerd. Dit is een niet genoeg te waarderen prestatie, maar schr. zegt terecht: „the task has been a formidable one entailing first the difficulties of apprehending and correctly transcribing the music, and second, the difficulties of trying to explain this novel realm of music to the reader.”

Aan de hand van een aantal relatief eenvoudige (soms alleen maar schijnbaar eenvoudige) voorbeelden (kinder-, spel- en vis-liedjes) demonstreert schr. eerst enkele grondslagen der Afrikaanse muziek: in de eerste plaats de principen van haar polyrhythmiek, die combinaties kent van additieve en divisieve structuren. (Additieve muziek wordt gekenmerkt door reeksen melodische of rhythmische figuren van, eventueel (en veelal) *ongelijke* lengte; divisieve muziek kent phrasen van

steeds *gelijke* tijdsduur, welke op in principe X-beliebige, maar in dit concrete geval gewoonlijk over lange perioden gelijkblijvende figuraties worden opgevuld.) Divisief blijken te zijn de handklap-rhythmen, het spel op de dubbelklok *gankogui*, de rammelaars *axatse* en de trommen (met uitzondering van de „masterdrum”); additief de gezongen melodie en het spel op de master-drum *atsimervu*.

Schr. wijst er voorts op, dat accentuering iets is, dat de Westerling geneigd is, in de gehoorde figuraties, vooral die van de handklap-rhythmen, „hineinzuinterpretieren”, maar dat dit de Afrikaanse musicus vreemd is. Gelijk schr. het uitdrukt: „claps carry no accent whatever in the African mind. They serve as a yard-stick, a kind of metronome which exists behind the music; they do not impact any rhythm to the melody itself.” Hiermede hangt samen, dat wat de Westerling geneigd is als „syncopating” te horen, in feite „cross-rhythms” zijn. (Tussen twee haakjes: er is wel beweerd, dat de typische jazz-syncopation op het Afrikaanse continent eerst na de import van jazzmuziek bekend is geworden. Zij zou haar ontstaan — in New Orleans — danken aan de confrontatie van het negroïde gevoel voor rythme met de Angelsaksische taalcadens. Men luistere slechts naar het rythme van een zinnetje als dit: „To-morrow I go to my mother”. En het is in dit verband wel symptomatisch te achten, dat de combinatie van een geaccentueerde zestiende, gevolgd door een achtste met een punt, „*Scottish snap*” pleegt te worden geheten.)

De voor het Europese oor soms onbegrijpelijk gecompliceerde en dan ook voor de Westerling vrijwel onnavolgbare rhythmische combinaties der Afrikaanse muziek worden mogelijk gemaakt door een vast stramien dat er — reëel of virtueel — aan ten grondslag ligt en — althans in Ghana — gewoonlijk op de reeds genoemde *gankogui* (*gong-gong*), een in een octaaf gestemde, smeedijzeren dubbelklok, tot uiting wordt gebracht, daarbij ondersteund en rhythmisch omspeeld, „opgevuld”, door het rammelaar-koppel *axatse*. Een en ander zou, volgens schr., een voor geheel Zwart Afrika geldend beginsel zijn: in elk geval wordt zowel de muziek van Noord-Rhodesia, als die van Ghana hierdoor gekenmerkt, d.w.z. de toonkunst van twee zeer ver uiteenliggende gebieden, van welke bovendien het ene door Bantoe-, het andere door Soedan-volken bewoond wordt. Schr. wijdt dan ook een afzonderlijk hoofdstuk aan de homogeniteit der Afrikaanse muziek.

Op blz. 49 vat schr. de resultaten van zijn onderzoek in de navolgende „features” samen:

1. Songs appear to be in free rhythm but most of them have a fixed time-background.
2. The rule of 2 and 3 in the metrical build of songs (d.w.z., dat zij geheel uit rhythmische groepjes van 2 en 3 tijdseenheden zijn opgebouwd).
3. Nearly all rhythms which are used in combination are made from simple aggregates of a basic time-unit. A quaver is always a quaver.

4. The claps or other time-background impart no accent whatever to the song.
5. African melodies are additive: their time-background is divisive.
6. The principle of cross-rhythms.
7. The rests within and at the end of a song before repeats are an integral part of it.
8. Repeats are an integral part of the song: they result in many variations of the call and response form.
9. The call and response type of song is usual in Africa.
10. African melodies are diatonic: the major exception being the sequence dominant — sharpened subdominant — dominant.
11. Short triplets are occasionally used.
12. The teleological trend: many African songs lean towards the *ends* of the lines: it is at the ends where they are likely to coincide with their time-background.
13. Absence of the *fermata*.

Het is voor het eerst, dat de muzikwetenschappelijke wereld kennis maakt met volledige Afrikaanse partituren. Onder zijn voorgangers vermeldt schr. slechts twee auteurs, die althans iets — zij het weinig en onvolledig — in notenbeeld hebben gebracht dat de toets der kritiek kan doorstaan: *Natalie Curtis* in haar boek „Songs and Tales from the Dark Continent” en *frater Basile* in zijn studie „Aux rythmes des Tambours”. Recensent vraagt zich evenwel af, of ook niet aan de in Bijlage V van *Hugh T. Tracey's* mooie boekje „Chopi” opgenomen, door *Charles Oxtoby* en *Leonard Pearce* getranscribeerde partituurbladzijde een zekere waarde kan worden toegekend.

Hoe dit echter ook zij, geen dezer voorgangers kan ook maar „tippen” aan *Father Jones' prestatie*. Deze is, kan men zeggen, volmaakt, dank zij het ingenieuze, op stroomonderbreking berustende, ritme-recording apparaat, dat schr. heeft ontworpen (het is afgebeeld op plaat XVIII van zijn boek), en, niet in de laatste plaats, de intelligentie en toewijding van zijn voornaamste zegsman en medewerker, de Ewe masterdrummer *Mr. Desmond K. Tay*.

De opgenomen partituren zijn, afgezien van de reeds vermelde kinderen vis-liedjes, alle van dansmuziek: vier van Ewe dansen van zeer uiteenlopend karakter; één van de *Icila-dans* der Noord-Rhodesiaanse *Lala-stam*. Zij worden in de hoofdstukken 4 t/m 8 uitvoerig geanalyseerd en tegen hun sociologische achtergrond geplaatst.

In de orkestratie vallen drie groepen te onderscheiden: a) de achtergrond-rhythme sectie; b) de trom-sectie; c) de handklap- en zang-sectie.

Wat de *gankogui* betreft, terecht deelt schr. dit instrument bij de „bells” in en niet, zoals zovele auteurs over Afrikaanse muziek dit hebben gedaan, bij de instrumenten van het gong-type. Een bel of klok is, om zo te zeggen, een anti-gong. Immers bij een gong is het het

centrum dat in eerste instantie tot trilling wordt gebracht, terwijl de rand nagenoeg onbewogen blijft; bij een bel of klok is het juist andersom: het centrum, waar het instrument is opgehangen of vastgehouden wordt, is onbewegelijk, de randen komen in trilling. Het bevreemdt nu enigszins, dat, op blz. 56, 206 en 207, evenals op afb. II, de *atoke* als een soort gong vermeld wordt, hoewel deze organologisch, gelijk de met hem in vorm overeenkomende, Javaanse *kemanak*, ongetwijfeld bij de bellen en klokken moet worden ingedeeld.

Op alle trommen worden tonen van verschillende hoogte geslagen, zodat op elk hunner een bepaalde melodie ten gehore wordt gebracht. Deze toonhoogten zijn echter niet zódanig gefixeerd, dat zij in samenklank de indruk wekken, alsof zij akkoorden laten horen, anders gezegd: horizontaal beschouwd leveren zij melodische figuren, verticaal worden de diverse tromslagen alleen in hun onderlinge rhythmische verhoudingen en verstrengelingen gewaardeerd.

Schr. zet in de loop van zijn betoog ook zijn standpunt uiteen ten aanzien van *Erich von Hornbostel's* veelbesproken „up-beat-theory”, welke hij verwerpt, en van *Marius Schneider's* beschouwingen over toontalen en hun verhouding tot de tromtalen, welke hij een ontoelaatbare vereenvoudiging verwijt van het probleem (gevolg, volgens hem, van het gebruik van klankopnamen). Er zijn in de Ewe-taal en de op haar eigenschappen gebaseerde tromtaal, niet slechts drie tonen, t.w. een hoge, een lage en een middeltoon, doch de zaak is veel ingewikkelder, ook al, doordat het spraakniveau onder de invloed van de inhoud van hetgeen wordt medegedeeld, kan dalen c.q. stijgen, terwijl ook rhythmische elementen complicaties kunnen veroorzaken. In het kort gezegd: een „houtsnijdende” studie van het fascinerende onderwerp „klanktaal/sprekende trommen” kan slechts met behulp van levend materiaal, een adaequate apparatuur en gedegen kennis van de betrokken idiomatische eigenaardigheden met vrucht worden onderzocht. In het hoofdstuk „Tone and Tune” vindt de lezer uiterst waardevolle beschouwingen over dit belangrijke onderdeel der Afrikaanse muziek, toegelicht met een waarlijk frappante grafiek, welke op overtuigende wijze aantoon, hoezeer gesproken en getrommelde taal zich evenwijdig bewegen.

Uit het hoofdstuk „Neo-folk-music” zien wij, dat vreemde invloeden hun ontaardende werking sterk hebben doen gevoelen; dat tot dusver de nieuwe volksmuziek verre inferieur is aan de oude overgeleverde muziekschat en muziekbeoefening, maar dat zelfs in deze „moderne” gedegeneerde muzikale uitingen Afrikaanse eigenaardigheden op onmiskenbare wijze aanwezig zijn.

Ten slotte volgen nog een reeks tromspel-aanwijzingen voor hen, die de neiging mochten gevoelen, de in deel II afgedrukte partituren zelf tot klinken te brengen!

Dit, door de Oxford University Press op voortreffelijke wijze uitgegeven werk behoort in handen te komen van ieder, die belang stelt in exotische muziekvormen in het algemeen en die van Zwart Afrika

in het bijzonder. Het is te hopen, dat de vrij hoge (voor de geleverde „waar” overigens volstrekt niet *te* hoge) prijs de aanschaffing nergens in de weg zal staan.

JAAP KUNST

Ursy M. Lichtveld en Dr. Jan Voorhoeve: SURI-NAME: SPIEGEL DER VADERLANDSE KOOP-LIEDEN. EEN HISTORISCH LEESBOEK. Zwolse drukken en herdrukken voor de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden. Nr. 22. W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1958. Prijs ing. f 10,90.

Deze bloemlezing is niet alleen een boeiend leesboek, maar heeft ook betekenis voor de studie van de Surinaamse sociale geschiedenis. Een deel der fragmenten komt namelijk uit tot dusverre niet of weinig bekend werk, en drie fragmenten vinden hier zelfs hun eerste uitgave.

Het boek begint met de vroege handelsreizen naar de kust van Guiana, en eindigt met de emancipatie (1863). In de enorme Nederlandse literatuur van deze tweehonderd en vijftigjarige periode hebben de samenstellers zelf veel exploratiewerk verricht, en daardoor konden zij een veelzijdige en originele keus doen. Aan de eerste zeevaarders en kolonisten is veel ruimte gegeven; het verhaal van een schipbreukeling over kannibalen en monsters (uit het Historisch Verhael van Nicolaes a Wassenauer) opent de reeks. Een tweede groep die een grote bijdrage tot de bloemlezing heeft geleverd is die der planterdichters; vooral de planter Roos wordt door de samenstellers als dichter hoog geschat (pag. 189). Onder deze planters waren schrijvers van hekeldichten (pag. 175). De samenstellers laten nog andere critici aan het woord: 'de gehate gouverneur' Mauricius, een zekere Pieter van Dyk, die waarschijnlijk opzichter op een plantage is geweest (pag. 229), en 'de hinderlijke dominee' Kals, die het heersende bestel principieel en fel aantastte. Ten slotte is werk opgenomen van in Nederland levende auteurs, dat door de slavernij werd geïnspireerd.

De slaven, de vrije Bosnegers en de Indianen zijn ook vertegenwoordigd, zij het in beperkte mate omdat hun orale literatuur slechts incidenteel is vastgelegd. Behalve spreekwoorden, een Anansi-tori en twee gedichten hebben de samenstellers de complete correspondentie opgenomen tussen de gouverneur en de leiders van de grote opstand in Berbice (1763). Zij vonden de brieven in het Rijksarchief.

Van de Bosneger en evangelieprediker Johannes King zijn twee fragmenten opgenomen, het eerste over de oorlog tussen de Bosnegers en de blanken en over het sluiten van de vrede, het tweede een reactie op de emancipatie en zijn gevolgen. Het werk van King is het hoogtepunt van de bloemlezing, en doet uitzien naar de volledige uitgave van de handschriften die van hem bewaard zijn.

De Indianen zijn vertegenwoordigd door twee aan de gebroeders Penard ontleende verhalen: 'Uitdrijving van een priester uit den Indiaanschen hemel', en 'Uitdrijving van Indianen uit den hemel der paters'.

Deze verhalen verdienen hun plaats ruimschoots, maar de interpretatie er van door de samenstellers lijkt mij niet aanvaardbaar. Zij volgen de opvatting van prof. Van der Linde, dat deze verhalen 'het verbreken van het culturele contact met de Europese kolonisten... symboliseren' (pag. 56). Deze verbreking van het culturele contact is een twijfelachtige zaak in het licht van wat wij van de geschiedenis van de Indianen op de kust van Guiana weten, al geef ik graag toe dat deze historische kennis grote lacunes vertoont.

Belangrijker is dat wij de missionaris niet kennen als de man met wie in het verre verleden het contact verloren ging, maar wel als de man die tenslotte het culturele contact kwam aanknopen, of als men wil: het culturele conflict kwam brengen. Naar mijn mening zijn deze verhalen wat zij op het eerste gezicht toch ook lijken: een drastische satyre op het begin (in 1895) van de missieactiviteit onder de Caraïben van de Marowijne. Wel lieten deze Indianen al vroeger hun kinderen dopen in Frans Guiana of in Paramaribo, misschien al sinds de overkomst van Indianen uit de missies van Sinnamarie of Kourou na de verdrijving der Jezuïten in 1763. Hun dorpen lagen echter buiten het bereik van de Surinaamse paters (Bossers, *Beknopte geschiedenis der katholieke missie*, pag. 333), terwijl de Franse paters van de strafkolonies aan de overkant daar slechts sporadisch konden komen. Dit laatste volgens de missionaris Brunetti, die in 1886 de Marowijne bereisde. Hij had veel critiek op de dooppraktijk, en wenste dat men zich van Franse zijde tot de Indianen zou wenden (*La Guyane Française*, 1890, pag. 280, 291. In UB Utrecht). De situatie veranderde toen in 1895 missionarissen zich te Albina vestigden, die de dorpen langs de rivier geregeld gingen bezoeken. Zij hebben ongetwijfeld model gestaan voor het verhaal dat, hoogstens tien jaar na hun komst, aan de gebroeders Penard werd verteld. Deze schrijvers publiceerden het namelijk in 1907. Opmerking verdient dat de Indiaanse verteller bij zijn spot ten koste van de paters ook zijn eigen natie niet ontzien heeft, en zelfs de critiek der missionarissen voor een deel heeft overgenomen.

Er zijn nog meer stukken die geheel of gedeeltelijk op de Indiaanse historie betrekking hebben. Ze zijn — zoals het gehele boek — rijkelijk van noten voorzien, en deze geven aanleiding tot enkele detail-opmerkingen. Clappopour (pag. 12) is niet een drukfout voor Cassiopour, maar de oude naam van het lage kustgebied en van de straat achter het eiland Maraca. De vloedgolf waarvan Lourensz. vertelt deed zich hier geregeld voor: een door de Engelse koloniestichter Harcourt in 1609 uitgezonden expeditie verging er bijna. De identificatie van de Arocouros (Harcourt: Areecoola) met de Aricari is zeker verantwoord, er moet echter rekening mee gehouden worden dat de Palicour bedoeld zijn. De eerste Europese bezoekers onderscheidden namelijk deze twee volken niet. Antoine Biet, die dit in 1652

wel deed, bevond dat toen de Aricari (Racaletz) een klein vreedzaam volk waren (Voyage enz. pag. 148). De Palicour zijn daarentegen steeds een geduchte natie geweest, juist als de Arocouros in het verhaal.

Op pag. 13 schijnt de 17e eeuwse schrijver te impliceren dat de naam van de rivier Cassiopour in de taal der Arocouros zou betekenen: int verdroncken Lant. De schrijvers doen een poging dit waar te maken door Cassiopour in verband te brengen met modern Caraïbisch puro = nat maken. Het is mogelijk, maar niet zo waarschijnlijk als het lijkt: voor overstromen wordt een ander woord gebruikt, umutë.

In de naam van de geest Watoppa of Watippa (pag. 29, 34) vermoeden de samenstellers een woord dat 'houtskool' betekent, waarmee zijn gelaat beschilderd zou zijn. Waar niets bekend is van lichaamsbeschildering bij geesten — met de daarvoor gebruikelijke kleurstoffen evenmin als met houtskool — is er niet voldoende grond voor deze veronderstelling. Overigens zijn de meeste eigennamen van geesten in het moderne Caraïbisch etymologisch niet doorzichtig.

Op pag. 30 vermoeden de samenstellers terecht dat David Pietersz. de Vries bij zijn opmerkingen over land en bewoners andere auteurs naschrijft: het fragment over het klimaat en over de Indianen (pag. 32—35) is in zijn geheel vertaald uit Harcourt's Relation (Hakluyt Society IIInd ser. 60, pag. 89). Met Maruin moet De Vries toch de Mahury bedoelen en niet de Marowijne, gezien de afstand van slechts zes mijl tot Cayana; het land van Maruin met zijn vier hoge bergen is klaarblijkelijk het eiland Cayenne en niet de hele kuststrook tussen de Marowijne en de Cayenne (pag. 30).

Op pag. 33—35 komt het Yao ter sprake. Dank zij De Laet zijn enkele tientallen woorden van deze taal bewaard gebleven, waaronder capou = coelum en soye = terra (Notae ad diss. H. Grotii, pag. 183—4).

Op pag. 108 regel 5 tenslotte is pruru klaarblijkelijk het Caraïbische purure, de kleine dissel met handvat die voor het afwerken wordt gebruikt. De hoo-dësre is dan wel de gewone dissel met lange steel.

B. J. HOFF.

Hans Kähler: DIE SICHULE-SPRACHE AUF DER INSEL SIMALUR AN DER WESTKÜSTE VON SUMATRA. Afrika und Übersee Beiheft 27, Berlin 1955; 75 pp.

Nadat Kähler al eerder een aantal door hem in 1938 op Simalur verzamelde Sichule-teksten had gepubliceerd (VBG Deel LXXIV, 4e stuk, 1940), heeft hij in het onderhavige boek de taalkundige resultaten van zijn onderzoek samengevat. Hij heeft zich daarbij niet beperkt tot een synchronische beschrijving, maar het Sichule doorlopend vergeleken met het Nias en het Simalur, terwijl hij ook telkens taalvergelijkende

beschouwingen levert in ruimer verband ter verklaring van bijzonderheden van het Sichule. Als model voor deze behandeling koos Kähler zich in hoofdzaak „den von Dempwolff ausgearbeiteten Rahmen, der sich in jahrelanger Erfahrung für die Beschreibung indonesischer Sprachen bewährt hat” (p. 2). Als algemene conclusie betreffende de bouw van het Sichule en zijn geschiedenis stelt schr. dat deze taal van huis uit identiek was met het Nias, dat nadat een deel der bevolking van Nias zich gevestigd had op Simalur hun taal zo beïnvloed is door het Simalur, dat het resultaat een mengtaal geworden is, die in grammaticale structuur dichter bij Simalur dan bij Nias staat. Daarnaast hebben allerlei invloeden van Sumatralen op het Sichule gewerkt (zie ook het artikel van schr. *Sprach- und Kulturschichten auf der Insel Simalur an der Westküste von Sumatra*, in *Actes du IVe Congrès International des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques*, Vienne 1952, Tome II, p. 254—260).

Ik heb in een recente bespreking van Kähler's *Grammatik der Bahasa Indonesia* (Orientalistische Literaturzeitung 1959, p. 67—74) uitvoerig mijn grote bezwaren kenbaar gemaakt tegen Kähler's methode van taalbeschrijving, en betoogd dat in het licht van moderne taalwetenschappelijke opvattingen Dempwolff's schema volstrekt niet bruikbaar is als uitgangspunt voor de beschrijving van Indonesische talen, omdat in deze aanpak niet van de te beschrijven taal wordt uitgegaan, maar van Westerse taalcategorieën en begrippen. Bovendien wordt, daarmee samenhangend, geen rekening gehouden met grondbeginselen en resultaten der algemene taalwetenschap van de laatste dertig jaar.

Mijn bezwaren tegen het hier besproken boek zijn geheel dezelfde, en het heeft geen zin ze te herhalen. Alleen moet hier dan nog worden toegevoegd, dat ik de dooreenmenging van synchronische taalbeschrijving met taalvergelijking en taalgeschiedenis, op de wijze als in dit boek geschied is, verwarrend acht. Om één vb. te noemen: het Lautsystem des Sichule, waarvan men verwachten zou dat het een belangrijk onderdeel van de taalbeschrijving zou vormen is in één enkele bladzijde, volstrekt onvoldoende, behandeld, en weggewerkt in een soort aanhangsel-vooraf: het behoort niet tot het eigenlijke boek blijkbaar, want daarna komt pas het eerste deel: *Untersuchungen zur Laut- und Wortlehre*, dat in feite alleen vergelijking bevat van (dus niet eerst behoorlijk beschreven!) klanken van het Sichule met Nias, Simalur en andere talen, en dat met Wortlehre niets te maken heeft. Onnodig te zeggen dat term of begrip foneem in deze beschrijving niet voorkomen.

Zo is het gehele boek naar mijn inzicht volstrekt onbevredigend als als proeve van taalbeschrijving. Wat uiteraard niet wegneemt dat er heel wat informatie omtrent het Sichule in te vinden is, en dat schr. interessante bijzonderheden van taalvergelijkende en historische aard te berde brengt. Men zou echter graag van deze tevoren onbekende taal, die thans bovendien vermoedelijk zijn eigen karakter snel verliest of al verloren heeft, een beschrijving hebben gehad die inzicht zou hebben gegeven in zijn structuur. Deze toch niet overdreven wens heeft de schr. echter niet vervuld.

Tot slot nog een enkele opmerking over de term *Mischsprache*, die in dit verband tot enige discussie aanleiding heeft gegeven (P. Voorhoeve, *Critical Survey of Studies on the Languages of Sumatra*, 1955, p. 25; Kähler's bespreking daarvan in *Afrika und Übersee*. . . XLII (1958), Heft 1, p. 47. Vgl. ook I Dyen in zijn recensie van Kähler's boek in *Language* 32 (1956), p. 582—585). Kähler had al eerder, n.a.v. een publikatie van Koppelman, zijn gebruik van de term '*Mischsprache*' verklaard (*Anthropos* 37—40 (1942—'45), p. 889—890): hij wil van mengtaal spreken „wenn die Elemente eines Idioms durch Fremdgut angetastet werden”, en onder elementen, of wel „der 'Kern' einer Sprache” verstaat hij dan vooral pronomina personalia, telwoorden, affixen en bepaalde elementen uit de woordenschat. Een taal kan tot mengtaal worden (sic) onder bepaalde sociologische en/of linguïstische 'Voraussetzungen' — Het lijkt mij al met al nogal moeilijk tot een bevredigend gebruik van dit in feite kwantitatieve criterium te komen. Hugo Schuchardt zei niet ten onrechte: „es gibt keine völlig ungemischte Sprache”, en wie maakt uit wanneer voldoende „Elemente eines Idioms durch Fremdgut angetastet” zijn om van een mengtaal te spreken? Nog afgezien van het dubieuze van het begrip 'Elemente eines Idioms' of 'Kern einer Sprache'. Voorzover ik zie is de term wetenschappelijk dan ook van twijfelachtig nut, omdat hij voor de er door aangeduide talen een typisch eigen kenmerk suggereert, dat in feite in mindere of meerdere mate alle talen gemeen blijkt te zijn. Praktisch zou men misschien de term kunnen gebruiken in en beperken tot gevallen dat bevolkingsgroepen van verschillende taal of dialect in een gemeenschap (dorp enz.) komen samen wonen, bv. door kolonisatie, en zich in die samenleving in de loop der tijd een al haar leden gemeenschappelijke taal gaat vormen, mengtaal in die zin dus dat van oorspronkelijke en beïnvloedende taal niet goed sprake meer kan zijn; al is ook dit principieel toch een vorm van, zij het gecompliceerde taalverandering door ontlening.

A. TEEUW

Hans Kähler: VERGLEICHENDES WÖRTER-VERZEICHNIS DER SICHULE-SPRACHE AUF DER INSEL SIMALUR AN DER WESTKÜSTE VON SUMATRA. Veröffentlichungen des Seminars für Indonesische und Südseesprachen der Universität Hamburg. Band 1, Berlin 1959; III en 90 pp.

Nadat bovenstaande bespreking reeds gezet was ontving ik deze woordenlijst, waarmee Kähler naar hij opmerkt zijn onderzoekingen op het gebied van het Sichule afsluit. Deze voltooiing is zeker een gelukwens waard; van deze interessante taal zijn nu beschrijving, teksten en woordenlijst beschikbaar dank zij Kähler's werk. Tot kritiek geeft een woordenlijst vanzelfsprekend weinig aanleiding, als de recensent

geen gelegenheid heeft gehad, zelfstandig van de taal in kwestie kennis te nemen. Kähler heeft, geheel getrouw aan zijn beschrijving van de taal, zoveel mogelijk de vergelijkbare woorden uit Nias en/of Simalur toegevoegd, en evt. ook algemeen-Indonesisch materiaal. De spelling is die van teksten en grammatica, met enige technisch noodzakelijke wijzigingen, waarvan de interessantste is het weglaten van de onderscheiding tussen *e* en *ε*, resp. *o* en *ɔ*, en dit wel „Aus technischen Gründen und weil die . . . offenen und geschlossenen Vokale keine Phoneme darstellen”. Mag men uit deze zin lezen dat alle andere letters wel aparte fonemen weergeven? Kähler gaat er helaas niet op in, en laat de lezer in het ongewisse over bv. de fonologische verhouding tussen *x* (stemloze velare spirant) en *ɣ* (stemloze palatale spirant) die op het eerste gezicht althans veel van allofonen schijnen te hebben, of tussen *ə*, *ɐ* en *ö* (de laatste in te voegen na *o* in de opsomming op p. II).

In zijn Vorwort komt Kähler nog terug op de term *Mischsprache* die hij, “vanzelfsprekend slechts van diachronisch gezichtspunt”, voor het Sichule geschikt acht, aangezien het hier niet slechts om ontlening, maar ook om vergaande structuur-invloed gaat. Het blijft m.i. intussen een kwantitatief verschil, en de grens tussen structurele invloed en ontlening lijkt mij principieel noch praktisch duidelijk.

A. TEEUW